

Zordok

Regényrészlet

Számító olvasó!

Amikor ezt a könyvet írtam, nem éheztem, nem fáztam, és szeneskoszik után sem futkostam. Egyike voltam az utolsóknak, akik olvasással keresik kenyerüket. Gyerekkori álmom, amely szerint íróként szolgálom az emberiséget, réges-rég szertefoszlott. Fiatalon egy regény körvonalai ködlöttek fel előttem, saját regényeméi, témájáról, címéről azonban halvány fogalmam sem volt. Telt az idő, és én megnősültem, született három szép gyerekem. Évtizedek múltak el a terméketlen keresésben, átvirrasztottam éjszakákat, a regény azonban csak nem akart megszületni. Ekkor elhagytam családom, hogy álmomhoz hű maradjak. Az Ég megbüntetett: tüzetesen olvastam Cervantes, Tolsztoj és Goethe fő műveit. Alkotói bátorságom inamba szállt. Rádöbentem, sosem tudok ezekhez foghatót írni. A keserűségetől tönkrement házasságom, asszony és gyerekek nélkül maradtam, nem tehettem mást: könyvtárosi állást vállaltam, hogy tovább olvashassak – munkaidőben. Sötét, hűvös könyvtárszobában töltöttem harminc kerek esztendő. Íróasztalomon katalóguscédulák, kézikönyvek, írószközök meg jegyzetek heverték. Irodalomtudományi doktori védésem után a Sapientia Egyetemre hívtak főelőadónak. Elnyertem a legjelentősebb irodalomtudományi díjakat, de műzsáktól elhagyatva öregedtem meg. Az nyújtott némi vigasztalást, hogy fiatal poéták útját egyengettem az érvényesülés felé.

Egy napon mintha fordult volna életem sora. Ifjú és nagyhangú poéta vezér-tanítványom bemutatta Zordokot, akit nem sokkal megismerkedésünk után harcbíróvá neveztek ki. Egy kávéházban ültünk. A vendégek felkapták fejüket a belépő fiatalemberre. Hiúzbőrből készült kabátját világosbarna kalapjával együtt fogásra akasztotta. Sötétzöld inget viselt elegáns bársonyöltönye alatt. Asztalunkhoz lépett. – Ő Zordok. Ferences papnak készült, majd egyetemi tanárnak, végül harcos, sőt, kurvapeccér lett belőle – mutatta be tanítványom a mellettem ülő költőknek. A fia-

taleMBER először velem fogott kezét. Éles szemeit érdeklődéssel szegezte rám, miközben olyan erővel és határozottsággal szorította meg kézfejem, amelyet férfinál eddig még nem tapasztaltam. Hosszú életem folyamán megtanultam, a kézfogás ugyanúgy árulkodik az emberről, mint beszéde. Rögtön tudtam: igazi „nagyvaddal” állok szemben, erre az emberre szükségem van, mint barátira. Nemcsak megjelenésével keltett mély benyomást bennem, hanem viselkedésével is: feltűnően szótlanul ült hangoskodó asztaltársaim közt. Noha messze járt még negyvenedik életévétől, halántéka már őszén csillogott. Csontos, napbarnította arcát mély barázdák tették még szigorúbbá. Gondosan rövidre nyírt bajusza és körszakálla inkább volt szürke, mint barna, magas homloka alól nyílként villantak elő zöld szemei, tekintete valósággal süttött – akár örütségnek vélhette egy gyanakvó szemlélő. Afféle örütség volt ez, amely a bibliai Ábrahámot fia feláldozására készítette, letétette Péterrel az Olajfák hegyén a kardot, és a megváltást eredményezte, amely La Mancha közelében tehetetlen volt a szélmalommal, de kivéste márványból a Pietát, megfestette a Mona Lisát, és megírta a lelkét ördögnek eladó doktor tragédiáját. Ez az isteni szikra hiányzott belőlem ahhoz, hogy íróvá váljak, és íme, egy szempillantás alatt felcsillan az előttem ülő férfin. Bizonyossá vált számomra: Zordok azok közül való, akiktől valami nagyon lényeges várható. Csendben figyelte kávécsészém virágmintáit, mintha ez volna most legfontosabb feladata. Egész megjelenése az erdő üzenetét közvetítette, az erdőét, ahonnan minden művészet jön. Első látásra idegennek tűnhetett a nagyvárosi kávéházakban gubbasztó polgár számára, de tüzetesebben megvizsgálva megállapíthattam: tartásában, mozdulataiban valami megnevezhetetlen otthonosság rejtőzik. Mintha időtlen idők óta ismertem volna, talán gyerekkorom falusi nyarain láthattam, amint lefelé bandukol egymagában a nagyapám háza mögötti hegyről. – Unja ezt a társaságot – gondoltam. Oldalra fordítottam fejem, hogy kigondoljam, mivel is szólíthatnám meg. Végül úgy döntöttem, várok, míg magától megszólal. Ő azonban egész este némán kortyolgatta sörét.

Nem beszélünk össze, mégis egyszerre álltunk fel az asztaltól. Kint a kávéház ajtaja előtt kezét fogtuk az éjszakában. Éreztem: szavak nélkül is értjük egymást. Átadta névjegykártyáját, kedvesen köszönt el, majd határozott léptekkel távozott. Ellenkező irányba indultam.

Fél év múlva felhívtam telefonon.

- Jó napot, Zordok! Jól van? Meghívhatom egy kávéra?
- Üdvözlöm, Tanár úr, örömmel elfogadom.
- Ma délután öt óra a Mozart kávéházban megfelel?
- Köszönöm.

Másodpercnyi pontossággal érkezett. Kávéztunk, de csak én beszéltem. Kérdéseimre hegyes tömondatokkal válaszolt. Kényelmetlenül éreztem magam, nem akartam nála faggatózni. E furcsa együttlét ellenére találkozásaink egyre gyakoribbá váltak.

Megtudtam róla, hogy harcos, aki számára a megmérettetés napi valóság: üt és ütik az edzőteremben. Győzelmein és vereségein keresztül igyekeznek eljutni önmagához. Vannak bölcsek, akik szerint minden emberben ott lakik a harcos. Így látta Zordok is, míg rá nem jött: nem igaz. Mert ez élethivatás. Ahogy költők és papok születnek az ókortól napjainkig, úgy teremődik ma is a harcos, akinek már a tekintetéből kiolvasható: nem fél, vállalja a küzdelmeket.

– De ki a harcos? – értetlenkedtem kissé ravaszul, hogy jobban kifejtse magyarázatát. Erre zavarba jött.

– A harcos hisz abban, hogy mindenkinek van egy saját külön élete, amelyhez el kell jutnia. Nem sportol, hanem küzd a világ és főleg önmaga gyarlóságai ellen. A legtöbben nem tudják: az ember izzadtságzagából érzik saját félelme, amely legnagyobb ellensége. Húsz évembe került, hogy legyőzzem ezt az alattomos ellenfelet, de még most is rám tör néha. Nem vagyok író, nem is akarok az lenni, ennek ellenére naplót vezettem történetemről, érdekesebb azonban, ha elmondom – nyílt meg végül. Eddigi szótlanúsága hosszú mesélésbe torkollt. Tágra meredt szemekkel hallgattam. Éjszaka volt, mire befejezte.

– Elkérhetném a naplót? – kérdeztem tőle. Meghökken, és habozni látszott. Végül nagy megkönnyebbülésemre igent bólintott. Két nappal később lázasan olvastam ágyamban feljegyzéseit. Libabőrös lettem sorai láttán. A Téma előttem hevert, én azonban, amint már említettem, eljutottam a belenyugvásig, hogy nem kaptam írói tehetséget, Zordok pedig egyenesen tiltakozott az ellen, hogy ő író lenne. Mit tehettem ebben a helyzetben? Hagyjam elkallódni ezt az átütően rendkívüli történetet? Többhavi töprengést követően úgy döntöttem, leírom saját szerény képességeim szerint, amit mesélt, és ahol íráskészségem csődöt látszik mondani, ott hagyom őt oly módon beszélni, hogy beillesztem naplójából a megfelelő részhez kapcsolódó gondolatait. Amikor időrendi sorrendbe próbáltam rakni a hősünkkel kapcsolatos eseményeket, feltettem a kérdést magamnak: mivel is kezdődik egy ember története? A megfogalmazással? A születéssel? Aligha. Talán legidősebb életben levő rokona történetével, valamint az eszméléssel, amikor véget ér számára a felhőtlenül szép gyerekkor, és felébred benne a világ.

Erre akkor jöttem rá, amikor Zordok nagyapjával kezdte a mesélést, majd hirtelen átváltott első, legnehezebb megpróbáltatása ecsetelésére. Mi

mást tehetnék, minthogy hű maradok neki tett ígéretemhez: nem ferdíték, nem költök hozzá olvasmányaimból semmit, lehetőleg mindent ugyanúgy jegyzek le, ahogy elmondta, leírta.

*

Fegyverek dörögtek. Halálsápadtan feküdt egy vékony fatörzs mögött a sárban. Nem értette, mi történt. Minden irányból lőttek, ő pedig elkeseredetten csúszott hason a fatörzs körül. Körbehemperegte a fiatal fát attól függően, hogy mikor melyik irányból jött jobban a lövedék. Oldalra tekintett a pokoli zajban. Ebben a szempillantásban fúródott bele katonais és falusi társa, Mihály szemébe a puska golyó...

Felüvöltött a félelemtől, saját hangját azonban nem hallhatta. Újabb éles robbanás rázta meg a levegőt. A következő másodpercekben egy véres emberi láb zuhant arca elé... Átkúszott Mihály holttestéhez, hogy azt használja fedezéknek. Az idő megállt, ő pedig elkeseredetten kúszott körbe a hulla körül. Szemei vérben forogtak. Már a géppisztolyok ropogása sem jutott fülébe, csak az irtózatot érezte dobhártyáján. Saját mozgását kimondhatatlanul lassúnak érezte. Emberhús keserédes szagával keveredett a robbanóanyagok füstje, holttestek heverték mindenütt a kis erdőben. Nem tudta, századából valaki életben maradt-e egyáltalán, a gránátrobbanás és a golyózápor pedig továbbra sem akart szűnni. Puskájára nézett, amelynek csak a célzószége látszott ki a sárcomóból. Könnyek gördültek végig poros arcán.

– Anyám, imádkozz értem! – nyöszörögte. Erzsébet asszony épp ebben a pillanatban szúrta meg ujját a tűvel, és felsikoltott. Szolgálólánya ijedten ugrott fel a kályha mellől:

– Valami baj van, asszonyom?

– Nem velem van a baj, hanem János fiammal, könnyörögjünk érte az Úrnál terítovarrás helyett, mert valami nagyon rosszat sejtek...

A két nő a konyhában függő kereszt alá lépett, és remegő ajkakkal mondta el a miatyánkot, majd az üdvözlégyet.

Pár száz kilométerre újabb lövedékek robbantak. A még életben maradt katonák valósággal felszántották testükkel a fák körüli vizenyős földet. Nem volt választás: Jánosnak harcolnia kellett. Az életéért és a jövőért, amit még nem ismerhetett ez időtlennek tűnő órákban, de ami lehetőségként már ott volt az Erzsébet asszony mellett imát rebegő szolgálányban, aki később hét gyermeket szült neki.

Dögkeselyűk osztottak a halottak vérén az anyafölddel, hangjuk elnyomta a sebesültek jajgatását.

– Az ember kora hajnalban oldalra lendíti a kaszát, majd levág vele egy újabb fűsort. Ha figyelmesen megvizsgáljuk a nyomot, amit vágunk, észrevehetjük: a száz meg száz levágott fűszál között egy mindig érintetlenül marad. Lehet a legkisebb, a legtörékenyebb, mégis ő az egyetlen, a kiválasztott, aki tovább él. Miért pont ő? Nem tudja senki, talán csak a Teremtő...

Azon a napon rengetegen vesztették életüket a századból. És miért? Semmiért. A hadnagyunk az ezredes lányának udvarolt, s bizonyítási vágyból, valamint feltűnési viselkedéséből, előzetes parancs nélkül támadtatta oldalba velünk az ellenséget, amelyet ki is szorítottunk a kis erdőből, de amikor átvettük helyüket, ők szemből lőttek minket, a saját ezredünk meg hátulról... Két tűz közé kerültünk, Zordok, nem volt menekvés. Nem tudom, mennyi ideig foroghattam a fatörzs körül a sárban. Lényeg, hogy most itt vagyok, megértem a kilencvenedik életévem, s elmondhatom mindezt neked, első unokámnak...

Zordok lehajtotta fejét. Próbálta átélni, amit hallott. Békében született, ezért idegenül csengtek fülében nagyapja szavai. Jómaga egyetlen alkalommal látott halottat, amikor gyerekkorában elvitte egy virrasztóba nagyanyja. A ravatalon fekvő öregasszony csak egy alvó ember volt a kisfiú számára, aki nem értette, miért van pénz a néni szemén, s felpattant, hogy levegye onnan, mire többen is utánaugrottak a gyászoló szomszédok közül, hogy megakadályozzák. Most sem érzett sajnálatot nagyapja iránt, irigyelte, ugyanakkor tisztelte őt, s általa a két világháború nemzedékét, amelyet tisztára égetett a földgolyón végigsöprő emberi hatalomvágy tüze.

Csodálom nagyapámat – nemzedékével együtt. Ezek az emberek tudtak élni és tudtak meghalni. Aki életben maradt közülük, önmaga hajszolása nélkül értékelte az időt, nem hagyta ott asszonyát fiatalabb nőért, és semmiféle karrierről nem álmódott. Egyenként voltak fontosak számára a napfelkelték, amelyeket nem érhettek meg a fronton elesett társai, a déli harangszónál leemelte fejéről a kalapot, s földre tette ásóját a mezőn, vasárnap pedig templomba ment a bevásárlóközpont helyett.

Ritka fagyos idő volt a szűk udvaron. Az Öreg – ahogy Zordok nagyapját nevezte – kosarat kötött odakint, miközben mesélt. Barázdált arcáról letörölte néha a rá hulló apró hópelyheket. Élénk szemei követték ujjai mozgását, óvatosan fonta egybe a vesszőszálakat. Zordok a szomszéd csúrré pillantott. Gyomra összerándult. Mintha érezte volna: évek múlva ott áll bele álmai nőjén mozgó meztelen fara mellé a kazalba a féltékeny férj vasvillája. De ne vágjunk elébe a dolgoknak. Zordoknak ugyanis nem sokkal azután, hogy meghallgatta háborús veterán nagyapja szavait, olyan fájdalmat kellett elviselnie, amelytől előlről kezdődött története.